

GENERATIONER I LITTERATUREN

MADS ROSENDAHL THOMSEN
PROFESSOR I LITTERATURHISTORIE, AARHUS UNIVERSITET

Litteraturen er fyldt med generationsspørgsmål, og særligt forskelle mellem generationer er et stof, der er skrevet meget om. Ikke mindst i romangenren møder vi generationskonflikter igen og igen. Temaet om barnets beundring for forældrene, der slår over i selvstændiggørelse og måske konflikt, har præget romaner i århundreder og er stadig aktuelt i dag. For eksempel i Karl Ove Knausgårds (f. 1968) forundring over i *Min kamp*, hvor anderledes hans forældres liv hang sammen end hans eget, og hvor hurtigt forældrene blev modne og sætte. De havde hus, børn og livstidsstillinger på et tidspunkt, hvor han endnu følte sig som en ung i udvikling. Eller Leonora Christina Skovs (f. 1976) beskrivelse i *Den der lever stille* af forældrenes manglende accept af hendes seksualitet, der gør, at deres forhold aldrig for alvor bliver forløst, fordi hun er nødt til at stå fast på, hvem hun er. Sådanne konflikter viser, at man ikke skal regne med, at de normer, som man selv bevidst og ubevidst lever med, kommer til at stå til evig tid.

Fornemmelsen af at tilhøre en generation afspejler sig tydeligst i det, man var angst for som ung. Atomtruslen var nærværende for alle, der voksede op under den kolde krig, men den forsvandt næsten fra den ene dag til den anden. Lidt senere forsvandt underskuddet på betalingsbalancen, og interessen for udlandsgælden styrteddykkede. I stedet kom så terrortrusler og klimakrise, som hver på sin måde har været med til at sætte en grundstemning for de yngste generationer. Før da prægede besættelsen andre generationer og var ledetråden i flere forfatterskaber.

På afstand bliver det mere uklart, hvad der definerede tiden, men nogle gange sætter litteraturen selv scenen meget klart. For J. P. Jacobsen (1847-1885) handlede det om modernisering, fritænkning og

sekularisering. Hans roman *Niels Lyhne* fra 1880 åbner med en kort fortælling om forældrene til hovedpersonen Niels. De dyrkede poesien og kunsten, før faderen slog sig til tåls med en mere prosaisk tilværelse, som gjorde moderen ulykkelig. Historien om forældrene er sin egen lille dannelsesroman på to sider, der beretter om generationer af mænd, der havde tjent egnen, og moderens håb om at gøre noget andet og bryde fri af "at sy og sømme, gaa i Huset og gjøre dumme Visiter." Hovedpersonen Niels vokser op præget af denne splittelse, og hans liv bliver en perlerække af forsøg på at frigøre sig fra tradition og tro og at dyrke sandheden, skønheden og livet selv: "Ja, saadan var det, saadan vokser Ens Væsen med Ens Viden, klares deri, samles igjennem den. Det er saa skjønt at lære som at leve. Vær ikke bange for at miste dig selv i større Aander end din egen." Men Niels ender med at blive desillusioneret og ude af stand til at opretholde en stræben efter det intense liv, og også han opgiver det frie liv og vender tilbage til gården, hvor han er "rigtig jævnt lykkelig" og stifter familie, dog kun for at se den blive slået i stykker af sygdom og død. Håbet om ikke at begå de fejl, som man ser andre generationer begå, skuffes, men i det mindste ikke uden at have forsøgt på at undgå det.

Litteraturhistorikeren Georg Brandes (1842-1927) skrev om *Niels Lyhne*, at den nok skulle forestille at foregå i 1850'erne, men at personerne talte, som man gjorde i 1870'erne. Den forskel betyder ikke noget for os i dag, men det er ikke svært sætte sig ind i, hvordan den kan have føltes, og hvordan håbet om at frigøre sig ikke bare fra sit ophavs måde at leve på, men at gøre noget ved en hel kulturs idé om, hvad der er selvfølgeligt, er en stærk drivkraft. Både i virkeligheden og i fiktionen.

"Fornemmelsen af at tilhøre en generation afspejler sig tydeligst i det, man var angst for som ung. Atomtruslen var nærværende for alle, der voksede op under den kolde krig, men den forsvandt næsten fra den ene dag til den anden."

ROMANER OM GENERATIONSKONFLIKTER

Huset Buddenbrook af Thomas Mann
Fornuft og følelse af Jane Austen
King Lear af William Shakespeare
Brødrene Karamazov af Fjodor Dostojevskij
Verden ifølge Garp af John Irving
Lykke-Per af Henrik Pontoppidan

